

van op uitbundige wijze getuigt – is niets teveel gezegd. En met de samenstellers van deze bundel spreek ik de hoop uit dat deze bundel fungeert als ‘een goed gewortelde stam waarop nieuw onderzoek kan worden geënt.’

Marleen Schoonderwoerd

‘Ghi Francoyse sijt hier onteert’ : De guldensporenslag, Lodewijk van Velthem. Kritische editie van de Middelnederlandse tekst uit de Voortzetting van de Spiegel historiael met inleiding en vertaling / Ludo Jongen en Miriam Piters. Leuven : Davidsfonds, 2002. -232 p. - ill. (kaarten) ; 24 cm. ISBN 90 5826 176 X Prijs: € 19,95

‘God heeft duidelijk overal de hand in, en dus ook in de Guldensporenslag. Naar Velthems stellige overtuiging moesten de Vlamingen wel winnen overeenkomstig Gods plan’ (p. 22). Zo geven de vertalers van Lodewijk van Velthems verslag van de strijd op 11 juli 1302 kernachtig aan waar het om draait in de tekst die hier is uitgegeven. God heeft bepaald dat de Fransen het onderspit moesten delven, omdat Filips de Schone een anti-pauselijke politiek voerde, dat was de les die Velthem zijn publiek voorhield. Waar de vrome Vlamingen de hulp van God of Maria inroepen als zij in nood zijn, vloeken de Fransen, roepen zij om hun koning, en verwijten zij God dat hij hen in de steek laat.

Velthem vertelt het verhaal van de Guldensporenslag in zijn *Voortzetting* van Maerlants *Spiegel historiael* in de voor die tekst gebruikelijke korte hoofdstukjes (in totaal 42 van ruim 40 tot een kleine 100 regels elk). De Middelnederlandse verstekst staat in het boek op de linkerpagina, de prozavertaling staat rechts en leest prettig. Piters en Jongen zijn erin geslaagd de toon goed te treffen (bijvoorbeeld in de episode waarin de woedende graaf van St. Pol door een ooeivaar ondergescheten wordt, p. 75) en dat is in dit boek, dat toch voor een groot publiek bedoeld is, uitermate belangrijk. Ook de Inleiding is goed afgestemd op een publiek van niet-mediëvisten, onder meer door de vergelijking te trekken met de gebeurtenissen op 11 september 2001 en andere ‘dagen waarop de wereld veranderde’. Het bevreemdt dan wel weer een paragraaf over ‘Koningen en keizers’ aan te treffen die vooral uit jaartallen bestaat en de periode lang voor 1300 beschrijft, zonder dat duidelijk wordt waarom deze gegevens van belang zouden kunnen zijn. De opbouw van de Inleiding is verder prima en werkt goed toe naar Velthem en de specifieke aard van zijn verslag. De kaarten zijn verhelderend en het register met de eigennamen in de vertaling is zeer welkom.

In zekere zin is *Ghi Francoyse sijt hier onteert* een gelegenheidsboek, maar de makers hebben met beide handen de kans gegrepen om er een mooi leesboek van te maken, een informatief eerherstel voor een boeiende tekst van de zo vaak verguisde Velthem.

Frank Brandsma

Vanden levene Ons Heren / kritische ed. met inl., vert. [uit het Middelnederlands] en comment. door Ludo Jongen en Norbert Voorwinden. - Hilversum : Verloren, 2001. - 286 p. : ill. ; 23 cm - (Middelnederlandse tekstedities, ISSN 0929-9734 ; 8) ISBN 90-6550-643-8 Prijs: € 18,-

Als deel 8 in de reeks ‘Middelnederlandse tekstedities’ verscheen een uitgave van *Vanden levene Ons Heren*, die zonder twijfel als de opvolger zal gaan gelden van de tweedelige editie-W.H. Beuken uit 1968. Het grootste verschil tussen de twee uitgaven betreft de toegankelijkheid. Terwijl bij Beuken een oerdegelijke inleiding wordt gevolgd door een diplomatische tekstuitgave zonder woordverklaringen, zijn Jongen en Voorwinden hun publiek ter wille met een vlotte introductie, een kritische tekst en een vertaling in modern Nederlands. Het is lovenswaardig dat zij een grote kring lezers in staat willen stellen kennis te maken met een van de meest interessante werken uit de Middelnederlandse letterkunde. *Van den levene Ons Heren*, dat dateert uit het begin van de dertiende eeuw, is een opvallend levendige beschrijving in verzen van het leven van Jezus, met de nadruk op de kruisiging, waarbij het verhaal op gezette tijden onderbroken wordt door lyrische passages. In zijn bekende proloog zet de dichter, die zegt

te schrijven voor 'leec volc' (vs. 41) dat geen Latijn beheerst, zich af tegen wereldlijke verhalen over onder meer Roelant, Walewein en Pyramus.

Hoe toegankelijk de inleiding van Jongen en Voorwinden ook moge zijn, de opbouw ervan wekt verbazing. Aan het ontstaan van het Nieuwe Testament, de eerste eeuwen van het Christendom en de Duitse bijbeltraditie in de Middeleeuwen worden vele feitenrijke bladzijden gewijd (p. 7-21). De Middelnederlandse bijbeltraditie (p. 21-25) en *Vanden levene Ons Heren zelf* (p. 26-30) komen er daarentegen bekaaid vanaf. De reden voor deze evident onevenwichtige opbouw ontgaat me. Hier lijkt zich te wreken dat de reeks 'Middelnederlandse tekstedities' geen redactie(raad) kent.

Op de even bladzijden van de editie vindt men het Middelnederlandse werk, gebaseerd op de meest volledige redactie van de tekst (Utrecht, UB, hs. 1329). Emendaties zijn gemarkeerd en worden in Appendix 2 verantwoord. Op de oneven bladzijden treft men de corresponderende prozavertaling aan, met hier en daar een berijmde lyrische passage. De structuur van de tekst is optimaal verduidelijkt met behulp van tussenkopjes. De getrouwe vertaling leest vlot, al wekt zij (onvermijdelijk eigenlijk) hier en daar bevreemding. Zo spreekt Jezus zijn leerlingen aan met *kinder* (bijvoorbeeld vs. 1776, 1778, 1802, etc.), hetgeen nogal martiaal vertaald wordt met 'mannen'. De tekst boven de gekruisigde Christus ('Dit was Jhesus, der joden coninc, Nazarenius.') is volgens de dichter een *brief* (vs. 3071), hetgeen hier 'opschrift' betekent (vgl. *MNW*, onder *brief*, betekenis 2), maar vertaald wordt met 'briefje'.

Na de tekstuitgave en de verantwoording van de editie en de vertaling volgt in Appendix 1 een overzicht van de handschriftelijke overlevering, dat door zijn technische karakter niet erg op zijn plaats lijkt in dit boek. Met appendix 3, toelichtingen bij de vertaling, daarentegen bewijzen de editeurs hun lezers een grote dienst. De bibliografie en een register van eigennamen sluiten de uitgave af. De aantrekkelijkheid van het boek wordt nog verhoogd door een groot aantal illustraties, die afkomstig zijn uit Gerard Leeu's druk uit 1482 van Anthonis de Roovere's *Leven en passie van Christus*.

Bart Besamusca

Bewegende beelden : Pygmalion en het beeld van de literatuur van de Nederlandse Verlichting / rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de Oudere Nederlandse Letterkunde aan de Faculteit der Letteren van de Katholieke Universiteit Nijmegen op 22 mei 2001 door André Hanou. - Nijmegen : Vantilt, 2001. - 31 p. ; 21,5 cm (Ook afgedrukt in André Hanou: Nederlandse literatuur van de Verlichting (1670-1830). Nijmegen: Vantilt, 2002, p. 9-25, ISBN 90 75697 62 7.)

ISBN 90 75697 59 7 Prijs: € 22,50

De Nijmeegse inaugurele rede van André Hanou bestaat uit twee onderdelen. In de eerste helft wordt het Galathea-thema uit de Pygmalion-mythe belicht, dat in allerlei vormen populair was in de achttiende eeuw, zowel nationaal als internationaal. De beeldhouwer, aldus het ovidiaanse verhaal, heeft een meisjesbeeld gemaakt en wordt daar verliefd op. Door toedoen van Venus komt het beeld tot leven en het beantwoordt zijn liefde. De populariteit van het thema tijdens de Verlichting wordt door Hanou gerelateerd aan de destijds groeiende belangstelling voor individualiteit, creativiteit en de ware aard van de mens.

Met een metaforische wending in zijn betoog stelt Hanou vervolgens: 'in de [Nederlandse] literatuur van de Verlichting zien we de beelden leren lopen' (p. 12). Galathea, 'onze nationale Verlichting' (p. 13) is zich 'tijdens onze lange achttiende eeuw bewust geworden van eigen bestaan en leven' om zich daarvan rekenschap af te leggen in een onvatbare hoeveelheid teksten (ibidem). Teleurgesteld constateert de auteur dat de algemene waardering voor deze periode in het onderwijs en de essayistiek onder de maat blijft. In weerwil van de spannende ontdekkingen over deze dynamische tijd die de wetenschap in de afgelopen decennia heeft gedaan, wordt algemeen nog altijd het stereotype herhaald van een verstarde, verfranste pruikeentijd.

Hanou besluit zijn rede met een pleidooi voor een verstaanbaar en aanstekelijk wetenschappelijk betoog over de rijke historische cultuur van ons land. Zelf heeft hij in ieder geval een vlotte tekst geschreven en uitgesproken, die overigens bij acribische lezing nogal wat vra-